

СТРАТЕГІЇ КОМІЧНОГО В КОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ: ЕМОТИВНИЙ АСПЕКТ

Г.Г. Гусєва (Харків)

Стаття присвячена дослідженню функціональних та лінгво-когнітивних особливостей реалізації стратегій емотивного впливу в комічному дискурсі дитини, а також аналізу прагма-стилістичних засобів їх дискурсивного втілення.

Ключові слова: комічний дискурс дитини, дискурсивна стратегія, стратегії емотивного впливу.

Гусєва А.Г. Стратегии комического в комическом дискурсе языковой личности ребенка: эмотивный аспект. Статья посвящена исследованию функциональных и лингво-когнитивных особенностей реализации стратегий эмотивного воздействия в комическом дискурсе ребенка, а также анализу прагматистических особенностей их дискурсивного воплощения.

Ключевые слова: комический дискурс ребенка, дискурсивная стратегия, стратегии эмотивного воздействия.

Guseva A.G. Humor Strategies in the Child Humorous Discourse: Emotive Aspect. The article focuses on the research of functional and linguo-cognitive aspects of emotive strategies in the child humorous discourse, and the analysis of their pragmatic and stylistic realization.

Key words: the child humorous discourse, discourse strategy, emotive strategies.

Актуальність статті обумовлена дослідницьким інтересом до аналізу функціонування мови/мовлення в міжособистісному вимірі, здатності мовних знаків чинити регулятивний вплив на міжособистісні стосунки не тільки на лінгво-культурному, а й соціо-груповому рівні. Мета статті полягає у дослідженні емотивного аспекту дискурсивної реалізації категорії комічного у комічному дискурсі дитини (далі – КДД), який виступає об'єктом даного аналізу, на основі опису стратегій емотивного впливу, що складають предмет дослідження. Матеріалом статті слугують 30 англомовних комічних Інтернет-сайтів для дітей і скрипти американських фільмів та ток-шоу за участю дітей (2009-2011 pp.).

Дискурс дитини виступає як мовлення, вкладає не в уста дитини, яке характеризується високим ступенем суб'єктивності та емоційності. Комунікативні складові дитячого дискурсу пов'язані з функціонуванням мовних одиниць у реальному

спілкуванні, а сама компетентність у мові є результатом розвитку її застосування в процесі активного відображення дійсності. Емоційний, когнітивний, соціо-груповий та соціо-культурний параметри дискурсу дитини розглядаються в динаміці їх функціонування, як невід'ємна частина процесу формування мовної особистості. Мовна особистість дитини у КДД постає як суб'єкт концептуалізації світу, активний співучасник мисленнєво-комунікативного процесу та актуалізатор комічних смислів.

Категорія комічного реалізується у стратегіях КДД в результаті експресивно-суб'єктивного співвіднесення із стандартно-нормативними уявленнями суб'єктів комічного спілкування, що викликає комічну інконгруентність через експлуатацію норм на онтологічному, логіко-поняттєвому, валоративному та лінгвальному рівнях [3, с. 6]. Дія когнітивного механізму інконгруентності виявляється у композиції жарту та реалізується лінгво-стилістичними засобами.

Основний мотив суб'єктів комічного дискурсу дитини визначається глобальною стратегією комічного, специфіка реалізації якої становить її комунікативно-функціональне призначення та об'єктивується параметрами мовної особистості дитини, що діє на підставі потреб психо-емотивної, інформативної та соціально-групової регуляції, актуалізація якої здійснюється відповідними **локальними стратегіями емотивного, інформативного та соціального впливу**. Під регулятивним впливом розуміємо “здатність мовних знаків чинити нормативно-регулятивний вплив на індивіда шляхом актуальної презентації соціально санкціонованих потреб” [2, с. 1].

Розглянемо **стратегії емотивного впливу (СЕВ)**. Функціонально-комунікативна специфіка аналізованих стратегій КДЦ виявляється в аспектах їх мотивації та функціонування, а також лінгвостилістичними засобами реалізації.

СЕВ направлені на експресивно-емотивний регулятивний вплив. Метою СЕВ є перехід адресанта/ адресата в особливий психо-емоційний стан, в результаті чого виникає зняття напруги, вивільнення позитивних/ негативних емоцій, стан піднесення/ пригнічення, підтримання/ невідтримання дружніх стосунків тощо. СЕВ розподіляються на: **1) стратегії позитивного емотивного впливу СЕВ(П)**, спрямовані на позитивний регулятивний вплив як на адресанта, так і на адресата, та **2) стратегії негативного емотивного впливу СЕВ(Н)**, спрямовані на позитивний емотивний регулятивний вплив на адресанта за рахунок негативного емотивного впливу на адресата, який спричиняється адресантом (адресант отримує задоволення від вивільнення своїх негативних емоцій, приниження, піднесення над адресатом). Прагматичні характеристики дитячих емоцій в англійській мовній лінгвокультурі пов'язані з високою експресивністю дитячого мовлення.

Прагматика англійської лінгвокультури маніфестується в образно-символічних та асоціативних рядах, експлікованих синтагматичним простором дитячого дискурсу. До лінгво-стилістичних маркерів дитячої емоційної прагматики відносяться: повтор, риторичні питання, гіпербола, літота.

Комунікативні ознаки **СЕВ** обумовлені параметрами емоційного потенціалу дитини. До основних ознак та домінуючих способів вербалізації емоцій можна віднести появу сверженералізації у дитячому мовленні та вживанні мовних та граматичних форм для вираження емоцій (перебільшення, порівняння, лексичні та синтаксичні повтори і т. ін.). Для англійської дитини характерне вживання як експліцитних, так і імпліцитних мовних засобів. Ціннісні судження, які можна спостерігати в дитячому дискурсі, в переважній більшості емоційно забарвлені. Оцінка, як правило, виражається засобами, які приймають особливу форму, точніше гру з нею й внутрішнім змістом в залежності від параметрів комунікативної ситуації. “Дитина виділяє і оцінює ряд ознак відповідно до власної порівняльної системи з перспективою їх валоризації в майбутньому” [1, с. 21].

1. СЕВ(П) представлені: тактиками висловлювання аксіологічної оцінки, модальної оцінки, маніпулювання, інформування, повчання, повторення, комбінування, заманювання. Найбільш поширеними є тактики комбінування, інформування та заманювання. Розглянемо ці тактики:

1.1. Тактики комбінування. Гра виступає основною формою діяльності дитини. Тому різноманітні форми мовної гри, зокрема каламбури (омографи, омофони, омоніми, пароніми та ін.), які ґрунтуються на двозначності та семантичному відхиленні, є дуже привабливими прийомами утворення комічного в дитячих жартах. Адресант-дитина запрошує іншу дитину до своєрідної інтелектуальної гри, сутність якої – в розв'язанні та встановленні нових семантичних зв'язків, утворених порушенням норм на лінгвальному рівні (фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному). Такі тактичні прийоми класифікуємо як тактики комбінування. Розглянемо приклад:

(1) Why do witches wear name tags?

To tell which witch is which (Stephanie age 12, Eugene age 9) [3].

У жарті комічний ефект досягається грою слів, яка сполучає фонетичну подібність і семантичну відмінність за рахунок прийому омофонії. Також

комізм виявляється у змістовій частині, римі, вживанні прийомів посилення експресивності – алітерації (повторення звуків [w, tʃ]) та асонансу (повторення голосного [i]).

Комунікативна поведінка дитини обумовлена її психо-біологічними та когнітивними параметрами, динамічним розвитком абстрактно-образного мислення, яке виявляється в бурхливому прояві фантазії через уявлення онтологічно неможливих ситуацій, як у прикладі 2:

(2) *What did the cow say to the farmer?*

I'm lactose intolerant (Jamie, age 10) [3].

У прикладі засоби реалізації комічного виконують культурологічну функцію, оскільки репрезентують реалії англomовного суспільства, зокрема валоративні норми американського соціуму (популярність різноманітних дієт (наприклад, *glucose intolerant diet*, *lactose intolerant diet*). Гумористичний ефект досягається порушенням норм на онтологічному рівні наприкінці жарту, коли адресат дізнається, що модне захоплення дієтами охопило навіть звичайних корів.

1.2. *Тактики інформування.* Принцип невідповідності між суб'єктом та діяльністю виступає характерною рисою актуалізації комічного у стратегіях КДД. “Діяльність людини розглядається у безлічі аспектів. Ситуація або жарт стає комічним, якщо порушуються норми у цих відношеннях” [3, с. 26]. Сказане виявляється у тактиках інформування:

(3) *The restaurant where I took my two sons for a meal was crowded with fans watching a sporting event on television. The harried waitress took our order, but more than half an hour passed with no sign of her return. I was trying to keep my kids from becoming restless when suddenly shouts of victory came from the bar. “Hey,” commented my 11-year-old, “it sounds as if someone just got his food” [4].*

Гумор виникає за рахунок ефекту обманутого очікування, актуалізованого реакцією хлопчика, для якого вечора з батьком виявилася справжнім “спортивним випробуванням”. Комічна інконгруентність ситуації викликана порушенням норм

на логіко-поняттєвому рівні та побудована на референціях, дуже далеких від прогнозованих: 1. довге очікування їжі хлопчиками та 2. радісне вітання перемоги спортивними фанатами, прокоментоване дитиною.

1.3. *Тактики заманювання.* Повтор виступає дієвим засобом привласнення дитиною всіх мовних рівнів, тому, засвоївши певні одиниці мови, дитина починає активно з ними грати. Повтор часто виступає елементом традиційних дитячих жартів, таких, як *knock-knock jokes*, основним тактичним прийомом яких є заманити адресата жарту в ігрову пастку, через заохочення останнього повторити деякі елементи, вибудовуючи таким чином відповідний ігровий ланцюжок. Такі тактики називаємо тактиками заманювання:

(4) *A1: Knock Knock*

A2: Who's There?

A1: Interrupting Cow,

A2: Interrupting Cow Wh –

A1: MOO [3].

Ігрова тональність і виникаючий унаслідок комічний ефект реалізуються за рахунок обманутого очікування адресата. Порушення норм здійснюється на логіко-поняттєвому рівні через залучення онотопічної лексеми (“to moo”) та рими (“who” – “moo”), які реалізують в контексті жарту додаткову експресивну функцію.

2. **СЕВ(Н)** направлені на спричинення негативного експресивно-емотивного впливу на адресата 1) через використання імпліцитних/експліцитних стратегій, пов'язаних з висловлюванням негативного ставлення адресанта до адресата, викликаючи адресата комічного комунікативного епізоду на конфронтацію з самого початку комунікації (тактики образи адресата (його фізичних, інтелектуальних, соціальних характеристик), тактики порівняння та маніпулювання) або 2) через імпліковані стратегії у формі мовної гри, мовної пастки, в яку адресант-дитина заманює адресата через інтродуктивне запрошення *Knock-knock* (відомий всім дітям сигнал гри), прирекаючи його на образу в фіналі жарту (тактика заманювання, порівняння). Розглянемо найбільш поширені тактики:

2.1. Тактики образи фізичних та інтелектуальних характеристик особливо популярні серед хлопчиків. У прикладі 5 спостерігається порушення валоративних норм:

(5) *“Hey, butthead, get your ugly face out of that bathroom. What are you doing in there anyway, counting your zits? That could take all morning.”*
“Well, I have to get my stuff finished before you come in and stink the place up.”

Another loving interchange between my sons, Dan, 15, and Jeremy, 12, during the early-morning rush to get ready for school. While this kind of talk can be hard for parents to listen to, I can tell from the tone of this conversation that my boys are clearly enjoying trading insults [1].

У прикладі ефект комічного реалізується через образу фізичних якостей адресата: “your ugly face”, “counting your zits” та інтелектуальних характеристик: “butthead”, “that could take all morning”. Адресат таких жартів реагує відповідно – образою “you come and stink the place up”, спрямованою на атакування фізичних характеристик адресанта. Комічний ефект присутній, оскільки він реалізується загальним ігровим модусом всієї комунікативної ситуації, що викликає задоволення в обох комунікантів, про що свідчить коментар їх матері “boys are clearly enjoying trading insults”. Прийомами комічного є використання гіперболи (“that could take all morning”) та лексеми (“butthead”).

2.2. Тактика образи фізичних характеристик:

(6) *Child (Greg): What’s her problem? What did I ever do to her?*

(Flashback) Child (Greg): Patty, Patty is a fatty, has a face just like a ratty!

Child (Patty): (CRYING)

Kids: (ALL LAUGHING)

Child (Greg): Come on that was pretty funny. She needs to get a sense of humor [2].

Комічне у прикладі 6 актуалізується порушенням норм на лінгвальному рівні через залучення дерогативних лексем та експресивного порівняння “a fatty”, “face just like a ratty”, характеризуючи фізичні характеристики дівчинки-адресата, використанням рими “fatty – ratty”, та okazіональних

іменників за аналогією із традиційним методом словотвору (додавання димінутивного суфіксу -y), що реалізує ефект комічного у адресанта (“Come on that was pretty funny”).

2.3. Тактика маніпулювання:

(7) *Child 1: I think it’s gross and undignified that I have to eat breakfast next to him on the potty.*

Mother: Okay, well, it’s your fault he’s still potty training.

Child 1: Don’t look down, Manny. The potty monster doesn’t like it when you look at him.

Child 2: (SCREAMS)

Child 1: I was just joking with him.

Mother: Okay. Kiss him you’re sorry and then let’s get a move on [2].

Комічне ґрунтується на порушенні норм на онтологічному рівні через прийом несподіваного зсуву, відсторонення звичної та обов’язково знайомої для другої дитини картини світобудови: неадекватне подання фактів реальної дійсності та залучення неіснуючих потвор “potty monster”, що лякає молодшого братика Менні, який ще не здатен відчувати ігровий модус ситуації (“The child screams”) та забавляє старшого брата Грега, який здатний уявляти нереальність ситуації та розпізнавати комічні зв’язки (“I was just joking with him”).

Викладене дає підстави дійти таких висновків: у стратегіях емотивного впливу комічне виступає активним ресурсом психо-емотивної регуляції стану дитини, фактором мотивації когнітивного та лінгвального розвитку, що експлікується порушенням норм на лінгвальному, логіко-поняттєвому та онтологічному рівнях. Експлуатація норм реалізується лінгвостилістичними засобами на фонетичному рівні (омофонія, омонімія, паронімія, алітерація, асонанс, спунеризм, оноματοпія); на лексичному рівні (антитеза, оксиморон, демінутивні та дерогативні лексеми, okazіоналізми), літота, перебільшення (ампліфікація, гротеск, гіпербола, парадокс); на синтаксичному рівні (повтор, ампліфікація, антиклаймекс); на текстово-дискурсивному (обмануте очікування та наївна правда), й об’єктивується експресивно-емотивною та розважальною функціями.

Перспективним для подальшого дослідження стратегій комічного дискурсу дитини є виявлення прагма-стилістичного та функціонального потенціалу стратегій інформативного й соціального впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костогладова Л.П. Национально-культурная специфика вербализации детских эмоций (на материале русской и немецкой языковых культур) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.02.19 "Теория языка" / Л.П. Костогладова. – Белгород, 2008. – 26 с. 2. Мартинюк А.П. Регулятивна функція гендерно маркованих одиниць (на матеріалі сучасного англомовного публіцистичного дискурсу): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Мартинюк

Алла Петрівна. – К., 2006. – 40 с. 3. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: текстувальний та дискурсивний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : 10.02.04 / Самохіна Вікторія Опанасівна. – Київ, 2010. – 36 с.

ДЖЕРЕЛА

ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Bombeck E. Forever, Erma: Best-Loved Writing from America's Favorite Humorist, p. 14-15. 2. Diary of a wimpy kid, by Thor Freudenthal. – [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.diaryofawimpykidmovie.com/> – Назва з титул. екрану. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.funnykids.com/winning.html>. 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kidsfunnystories.com/view>.